

Nationaal
Psychotrauma
Centrum

ARQ Kenniscentrum
Impact van Rampen
en Crises

Handreiking Schoolgijzeling Bovensmilde 1977

Adviezen aan hulpverleners, professionals en (overheids)instanties
bij het erkennen en ondersteunen van getroffen

Handreiking Schoolgijzeling Bovensmilde 1977

“ De gijzeling heeft veel betekend in mijn leven. Hierom ben ik ook wel eens met professionals in contact gekomen. Ik heb daar wisselende ervaringen mee gehad. De eerste keer dat ik een professional sprak, was een onprettige ervaring. Ik benoemde dat ik last had van de gijzeling, maar dat werd eigenlijk genegeerd. Voor mij was het juist heel cruciaal. Eigenlijk zakte de moed mij gelijk al in de schoenen. De gebeurtenis deed er niet toe.

Een tweede ervaring was wél positief. De professional liet me uitpraten en onderbrak me niet. Ik kreeg ook ruimte voor mijn emoties en de professional vroeg door. Ik had toen het idee dat iemand begreep hoe belangrijk dit voor mij was. Ik kreeg toen veel meer vertrouwen in en motivatie voor de relatie met deze professional.

Ik hoop dat professionals mensen de ruimte geven om te vertellen over deze gebeurtenis. Op een manier die past bij de persoon om wie het gaat. Als iemand je jouw verhaal laat vertellen en laat zien dat begrepen wordt dat het belangrijk voor je is, is dat veel waard.

Bovenstaand verhaal is afkomstig van een voormalig gegijzelde leerling. De persoon gaf toestemming om het verhaal in de handreiking te plaatsen. De persoon hoopt hiermee te laten zien dat ruimte en begrip voor klachten rondom de gijzeling belangrijk zijn. Het verhaal laat zien hoe de schoolgijzeling tientallen jaren later nog invloed kan hebben op het dagelijks leven. Iedere getroffene ervaart de gevolgen op een eigen manier.

Dankwoord

Deze handreiking is tot stand gekomen met dank aan de getroffen en van de schoolgijzeling in Bovensmilde en hun bereidheid om hun ervaringen te delen. Daarnaast zijn de auteurs de verschillende (zorg)professionals en experts dankbaar die hun praktijkervaringen en -tips hebben gedeeld. Tenslotte zijn de auteurs de projectgroep EOGB en het ministerie van Justitie en Veiligheid dankbaar voor hun input.

Colofon

Auteurs

Arjen van Lil, Marinka Buitenhuis, Anne Marthe van der Bles, Joris Haagen.

Deze handreiking is opgesteld door ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum.

De handreiking is tot stand gekomen met hulp van een klankbordgroep van voormalig gegijzelde leerlingen, GGZ Drenthe, Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), Fysiotherapie Midden-Drenthe, Huisartsenpraktijk Bovensmilde en de projectgroep Erkenning en Ondersteuning Getroffenen Bovensmilde (EOGB).

ISBN 9789078273318 | NUR 740

Ministerie van Justitie
en Veiligheid

Deze handreiking is uitgevoerd in opdracht van
het ministerie van Justitie en Veiligheid, in het
kader van het erkenning- en hersteltraject EOGB.

Inhoudsopgave

Inleiding	6
Proloog — Ingrijpende gebeurtenissen en PTSS	8
Deel I. De schoolgijzeling in Bovensmilde in context	11
1.1 Voorgeschiedenis	11
1.2 De schoolgijzeling	13
1.3 Afloop	14
1.4 Tijdlijn	14
1.5 Belangrijkste informatie	14
Deel II. Ervaringen van de schoolgijzeling	17
2.1 Ervaringen en omstandigheden in de school	18
2.2 Ervaringen direct na de gijzeling	20
2.3 Zwijgcultuur	21
2.4 De school na de gijzeling	22
2.5 Belangrijkste informatie	23
Deel III. De gevolgen van de schoolgijzeling	25
3.1 De psychische gevolgen van de gijzeling	26
3.2 Weerslag op het latere leven	28
3.3 Weerslag van de zwijgcultuur	30
3.4 Gevolgen voor naasten	30
3.5 Gebrek aan steun en erkenning	32
3.6 Tegemoetkoming	34
3.7 Herdenking en herinnering	35
3.8 Initiatieven vanuit getroffen en	36
3.9 Aandacht voor de gijzeling (in de media)	36
3.10 Belangrijkste informatie	37
Deel IV. Omgaan met getroffen van de schoolgijzeling	39
4.1 Handvatten en tips voor een goed gesprek	39

Appendix A — Steun- en zorgaanbod voor getroffen	44
Appendix B — Begrippen en bronnen	45
Appendix C — Lees- en kijktips	48
Bijlagen	49

Inleiding

Op 23 mei 1977 wordt Bovensmilde opgeschrikt door de gijzeling van een basisschool. Ruim honderd kinderen en vijf leraren worden gegijzeld door vier gewapende mannen van Molukse afkomst. De kinderen en één leerkracht worden vijf dagen gegijzeld, de overige vier leerkrachten blijven twintig dagen gegijzeld totdat deze wordt beëindigd door militair ingrijpen. Op veel getroffen en heeft de gijzeling diepe indruk gemaakt en heeft het hun leven getekend. Tot op heden ondervinden sommigen nog de psychosociale gevolgen van de gebeurtenis, zoals klachten gerelateerd aan PTSS (posttraumatische stressstoornis).

Na de gijzeling hebben veel getroffen steun en erkenning gemist. Onder 'getroffen' wordt verstaan de kinderen en leraren die gegijzeld zijn geweest, de kinderen van Molukse komaf die na aanvang van de gijzeling naar huis zijn gestuurd, maar ook ouders, naasten en omwonenden. In Bovensmilde was aanvankelijk grotendeels sprake van een zwijgcultuur (op advies van de overheid) en getroffen voelden zich daardoor niet gehoord en onbegrepen. Sommigen hebben negatieve ervaringen gehad in het contact met hulpverleners en overheidsinstanties. Het meermaals moeten communiceren van gevoelige ervaringen werd daarin ook als belastend ervaren. In het onderzoeksrapport *De stilte achteraf* (2025), dat door ARQ Kenniscentrum Impact van Rampen en Crises werd opgesteld, is daarom de aanbeveling gedaan tot de ontwikkeling van een handreiking voor (zorg)professionals die in contact staan of komen met getroffen.

Een handreiking is een praktisch document waarin een onderwerp wordt toegelicht en handvatten worden aangeboden over hoe om te gaan met dit onderwerp. Deze handreiking is bedoeld voor hulpverleners en professionals van (overheids)instanties die zowel binnen als buiten de zorg met getroffen van de schoolgijzeling te maken hebben. Een handreiking kan context bieden en een brug slaan tussen getroffen en hulpverleners en andere professionals. Het biedt context voor de ervaring van de gijzeling, zonder dat de getroffene dit zelf hoeft te schetsen. Voor zorgverleners is deze geschiedenis vaak onbekend, terwijl kennis van de gebeurtenis en haar nasleep kan bijdragen aan passende ondersteuning. Taal is daarin belangrijk. De juiste woorden, bejegening en kennis van gevoeligheden kunnen ervoor zorgen dat de ander zich gehoord en begrepen voelt. Dit kan de basis vormen van een vertrouwensrelatie die passende en effectieve zorg mogelijk maakt.

In deze handreiking is geprobeerd zoveel mogelijk aspecten van de schoolgijzeling aan bod te laten komen op basis van de uiteenlopende ervaringen van getroffen. Echter, omwille van toegankelijkheid en helderheid is het zo dat niet ieder perspectief evenveel aandacht krijgt. De handreiking is bedoeld als hulpdocument en biedt een weerspiegeling van het grootste deel van de ervaringen van getroffen. Deze handreiking is daarnaast waardevol voor iedereen die beter wil begrijpen welke gevolgen een schoolgijzeling kan hebben en wat de weerslag is op getroffen.

Deze handreiking bestaat uit vier delen. In het eerste deel, *De schoolgijzeling in Bovensmilde in context*, wordt aandacht besteed aan de gijzeling en de historische context. Begrip van deze context is belangrijk: de gijzeling kwam voort uit historisch ongenoegen van een deel van de Molukse gemeenschap in Nederland en had een politieke boodschap.

In het tweede deel, *Ervaringen van de schoolgijzeling*, staan de verschillende perspectieven van de betrokkenen centraal. Bij de gijzeling wordt een onderscheid gemaakt tussen gegijzelde leerlingen, leerlingen van Molukse komaf die bij aanvang van de gijzeling naar huis werden gestuurd, gegijzelde leraren, naasten en omwonenden. Ieder van deze groepen beleefde de gijzeling op een eigen manier. Het is daarom belangrijk stil te staan bij de verschillende perspectieven.

In het derde deel, *De gevolgen van de schoolgijzeling*, wordt stilgestaan bij de nasleep van de gijzeling. Aandacht wordt besteed aan de psychische gevolgen, zoals die van PTSS. Ook wordt stilgestaan bij de zwijgcultuur, de weerslag op het latere leven, het ervaren gebrek aan steun en erkenning en de herinnering en herdenking van de schoolgijzeling. Dit deel bevat belangrijke informatie over de weerslag van de gijzeling op het welzijn van de getroffen.

In het vierde en laatste deel, *Omgaan met getroffen van de schoolgijzeling*, wordt stilgestaan bij de gevoeligheden van het communiceren over ervaringen van de gijzeling. Een aantal tips en handvatten voor begripvol contact worden aangeboden.

Voor lezers met weinig tijd biedt de samenvatting aan het einde van ieder deel de belangrijkste informatie. Tegelijkertijd geldt dat niemand een ander leert begrijpen via samenvattingen alleen. Begrip begint met aandacht voor het verhaal van de ander. Voor professionals die het verschil willen maken, vormen tijd, aandacht en belangstelling een eerste stap naar erkenning. Een stap die doorwerkt in alle opvolgende contacten.

Aan het slot van de handreiking zijn een drietal appendices te vinden. Appendix A, *Steun- en zorgaanbod getroffen*, geeft een overzicht van de beschikbare zorg en regelingen voor getroffen van de gijzeling. Appendix B, *Begrippen en bronnen* geeft een overzicht van belangrijke begrippen en een lijst van geraadpleegde bronnen. Appendix C, *Lees- en kijktips* geeft een lijst met documentaires, boeken en artikelen die verdere verdieping en context bieden. De data en beschrijvingen van hoe getroffen de gijzeling hebben ervaren, hoe zij de nasleep hebben ervaren en in welke mate zij last hebben ervaren in hun latere leven komen grotendeels uit het rapport *De stilte achteraf* (2025).

Proloog

Ingrijpende gebeurtenissen en PTSS

Het leven is nooit zonder risico, al staan mensen daar niet altijd bij stil. Soms maken mensen iets mee dat zo ingrijpend is, dat het kan leiden tot ernstige mentale en lichamelijke klachten. Het gaat om ervaringen die hen confronteren met feitelijke of dreigende dood, ernstige verwondingen of een aantasting van hun lichamelijk integriteit – zoals bij (seksueel) geweld. Dergelijke ervaringen worden aangeduid als potentieel traumatische gebeurtenissen. Ze gaan vaak gepaard met intense gevoelens van (levens)bedreiging en machteloosheid, en een scherp besef van de eigen kwetsbaarheid of sterfelijkheid. Het meemaken van potentieel traumatische gebeurtenissen is vrij veelvoorkomend. De meeste Nederlanders (81,5%) worden gedurende hun leven blootgesteld aan één of meerdere van deze gebeurtenissen (Hoeboer et al., 2025). Ze maken het zelf mee, zijn er getuige van, of worden er beroepsmatig of via naasten mee geconfronteerd.

Psychotrauma is een emotionele of psychologische reactie op een ingrijpende gebeurtenis die de normale verwerking en het functioneren van een persoon verstoort. Dit kan ontstaan door een breed scala aan gebeurtenissen, waaronder gegijzeld worden. In veel gevallen verdwijnen de klachten als gevolg van schokkende gebeurtenissen na enige tijd vanzelf. Wanneer deze niet vanzelf verdwijnen en aanhouden kan er sprake zijn van een chronische stressgerelateerde stoornis, zoals posttraumatische stressstoornis (PTSS, DSM-5-TR, 2022). Wanneer er sprake is van PTSS kunnen mensen bijvoorbeeld last hebben van:

- Herbelevingen;
- Spanning, zoals angst, boosheid of schrikachtigheid;
- Vermijden van plekken of andere dingen die aan de gebeurtenis doen herinneren;
- Nachmerries en moeite met slapen.

Door hun traumatische ervaringen is het vertrouwen van mensen met PTSS in de goedheid van anderen en in een veilige en controleerbare wereld sterk aangetast. Ze zijn vaak voortdurend alert op gevaar, sneller prikkelbaar, slapen onrustig. Dit kost vaak veel energie en mensen met PTSS hebben ook vaak moeite met concentreren. Posttraumatische stressreacties in de kindertijd kunnen langetermijneffecten hebben en chronische stress kan leiden tot gezondheidsproblemen.

Vaak hebben mensen met PTSS verschillende klachten tegelijkertijd. Dit wordt ook wel comorbiditeit genoemd. Zo gaan posttraumatische stressreacties vaak samen met angst- en stemmingsstoornissen, sociale en lichamelijke klachten, maar ook slaapstoornissen. PTSS-klachten kunnen ook het vermogen om te werken verstoren en hangen samen met een toename aan ziekteverzuim. Niet iedereen ontwikkelt PTSS en mensen kunnen ook andere klachten buiten deze diagnose ervaren.

Niemand kiest voor PTSS. Traumatische klachten ondermijnen de psychische gezondheid en het levensgeluk van getroffen. Steun vanuit de persoonlijke kring (inclusief werk), erkenning van hetgeen hen is overkomen, en professionele zorg zijn drie pijlers die bijdragen aan de verwerking van posttraumatische klachten en stoornissen. Voor de behandeling van PTSS raden de richtlijnen aan te starten met traumagerichte psychotherapie. Dit is een behandelvorm waarbij gesprekken over de traumatische gebeurtenis tussen de getroffene en een behandelaar centraal staan. Het doel is ervoor te zorgen dat de herinneringen minder heftig worden en minder invloed krijgen op het dagelijks leven. Lang niet iedereen herstelt (volledig) van PTSS door behandeling.

De schoolgijzeling kwalificeert als een potentieel traumatische gebeurtenis: onverwacht, levensbedreigend en beangstigend. De meeste gegijzelden waren jonge kinderen en bevonden zich vanwege hun leeftijd in een kwetsbare positie voor de ontwikkeling van posttraumatische klachten. Het merendeel van de gegijzelden ondervond weinig tot geen blijvende klachten van de gijzeling, terwijl een minderheid te maken kreeg met aanhoudende klachten. Dat maakt dat dezelfde gebeurtenis voor ieder individu anders kan zijn.

De schoolgijzeling in Bovensmilde in context

Deel I. De schoolgijzeling in Bovensmilde in context

In het eerste deel van deze handreiking staat de historische context en de schoolgijzeling in Bovensmilde in 1977 centraal. Aandacht zal worden besteed aan de voorgeschiedenis en de gebeurtenis van de gijzeling en ook wordt er een tijdlijn geschetst. Op deze manier krijgt de lezer een goed overzicht van de gebeurtenissen, met voldoende oog voor de context.

Dit deel bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Voorgeschiedenis
2. De schoolgijzeling
3. Afloop
4. Tijdlijn
5. Belangrijkste informatie

1.1 Voorgeschiedenis

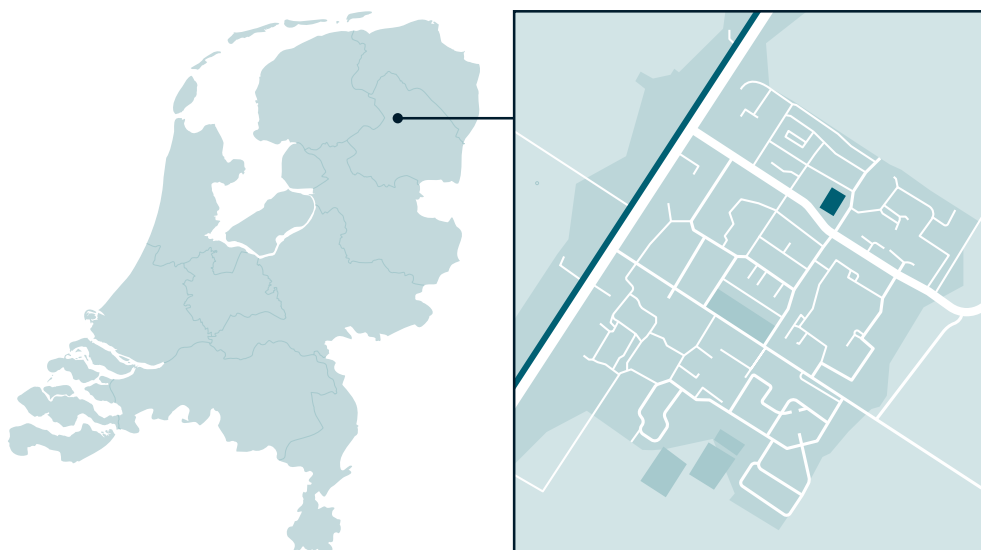
Bovensmilde is een klein lintdorp in Drenthe. Het dorp is van oorsprong een veenkolonie en kent tot op heden een klein inwonersaantal (momenteel ruim 3.000). Over het algemeen kennen de mensen in Bovensmilde elkaar, ofwel goed of van gezicht, maar is het dorp toch ook groot genoeg om relatief anoniem te blijven. In 1969 werd er een Molukse wijk in Bovensmilde gebouwd. De wijk bevond zich aan de rand van het dorp en zou ongeveer 800 mensen van Molukse afkomst gaan huisvesten. Dat had te maken met de geschiedenis in voormalig Nederlands-Indië.

Voormalig Nederlands-Indië (het huidige Indonesië) was tot 27 december 1949 een kolonie van Nederland. De Molukken waren hier een onderdeel van. Tijdens de Tweede Wereldoorlog vochten Molukse militairen in het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL) mee tegen de Japanners. Tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog (1945–1949) vochten veel

Molukse KNIL-militairen samen met Nederlandse troepen tegen de Indonesische onafhankelijkheidsbeweging. Deze keuze zou hun positie in het onafhankelijke Indonesië na afloop van het conflict aanzienlijk bemoeilijken. Na de onafhankelijkheid van Indonesië riepen Zuid-Molukse leiders in 1950 hun eigen onafhankelijke staat uit, de Republiek Maluku Selatan (RMS). Indonesië accepteerde de RMS niet en stuurde militairen naar de Molukken. In de ogen van Indonesië waren de Molukse militairen namelijk tegenstanders, aangezien ze in het KNIL hadden gediend. Daarom besloot de Nederlandse regering in het kader van hun veiligheid in 1951 om ca. 3.500 Molukse KNIL-militairen en hun gezinnen (ca. 12.500 mensen in totaal) naar Nederland te halen, met het idee dat dit tijdelijk zou zijn. Ook zou de Nederlandse regering zich inspinnen voor de Zuid-Molukse staat, zo was de verwachting. Bij aankomst werden de militairen echter direct ontslagen. Aanvankelijk mochten zij niet werken, en later was het vervolgens moeilijk om werk te vinden. Veel Molukkers leefden in slechte omstandigheden, zij werden aanvankelijk gehuisvest in onder andere kazernes, voormalige werkkampen, voormalig concentratiekamp Vught en voormalig doorgangskamp Westerbork. Pas jaren later werden zij gehuisvest in verschillende Molukse wijken, waaronder de Molukse wijk in Bovensmilde. Zij voelden zich in de steek gelaten door zowel de Nederlandse regering als Indonesië. De teleurstelling en woede tegenover de Nederlandse regering leidde in een deel van de Molukse gemeenschap tot radicalisering en protestacties.

In 1970 bezetten Zuid-Molukse jongeren de woning van de Indonesische ambassadeur in Wassenaar, waarbij één politieagent om het leven kwam. In 1975 kaapten Molukse jongeren een trein bij Wijster, waarbij drie inzittenden om het leven kwamen. In 1977 vonden er opnieuw acties plaats: de treinkaping bij De Punt en de schoolgijzeling in Bovensmilde.

Figuur 1: Plattegrond Bovensmilde en aanduiding school in donkergroen op kaart.

1.2 De schoolgijzeling

Op 23 mei 1977 gijzelden vier gewapende jonge mannen van Zuid-Molukse afkomst de openbare lagere school in Bovensmilde. Rond 9 uur 's ochtends liepen zij met wapens de school binnen en vertelden zij de aanwezigen dat de school werd gegijzeld. Twee voormalig gegijzelden vertelden dat zij in een kringgesprek waren toen de gijzelnemers binnenkwamen. In de school waren toen ruim honderd kinderen en vijf leerkrachten aanwezig. De ramen van de school werden met kranten afgeplakt en de kinderen en leerkrachten moesten in de aula verzamelen. Op de school zaten ook ongeveer 20 Molukse kinderen. Een deel van hen was die dag aanwezig op school en is naar huis gestuurd. Op diezelfde dag vond ook de kaping van de trein bij De Punt door acht gewapende mannen en één gewapende vrouw van Molukse afkomst plaats.

In reactie op de schoolgijzeling werd diezelfde dag de school omsingeld door militairen van de Bijzondere Bijstandseenheid Mariniers en werd een crisisteam door het ministerie van Justitie opgericht. Voor de ouders van de kinderen werd een opvangpunt opgericht. Op de eerste dag maakten de gijzelnemers ook hun eisen bekend: zij eisten de vrijlating van 21 veroordeelde Nederlanders van Molukse afkomst en een eigen vrije aftocht. Als dit niet gebeurde, zouden zij de school en de trein bij De Punt opblazen. Het ultimatum stelden zij op woensdag 25 mei om 14:00, twee dagen na het begin van de gijzeling.

Uit medeleven werd er vanaf de eerste dag vanuit de Molukse wijk eten en drinken naar de school gestuurd. Ook kwamen mensen uit de Molukse gemeenschap naar de school toe om te protesteren. Zij vonden dat de gijzeling te ver ging.

Gedurende de gijzeling hielden onderhandelaars van het crisisteam contact met de gijzelnemers. Hier kwamen geen resultaten uit. Tijdens de gijzeling hebben de gijzelnemers wapens op de kinderen gericht en is er gedreigd met het gooien van een handgranaat. Op de derde dag, de dag van het ultimatum, moest een aantal kinderen van de gijzelnemers uit het raam hangen en de leus schreeuwen: 'Van Agt, wij willen leven!' Dries van Agt was toen de minister van Justitie. Met de leus wilden de gijzelnemers een beroep doen op de Nederlandse regering om hun eisen in te willigen. Toen het ultimatum om 14:00 verstreek gebeurde er niets. Daarop stelden de gijzelnemers nog een ultimatum, diezelfde avond om 20:00. Toen dit ultimatum verstreek gebeurde er weer niets. De gijzelnemers voegden de daad niet bij het woord maar bleven de kinderen en leerkrachten vasthouden.

Eén dag later werden een aantal kinderen ziek, onder andere door slechte hygiëne (er was bijvoorbeeld geen douche). Op deze vierde dag werden enkele zieke leerlingen vrijgelaten. Toen nog meer kinderen ziek werden besloten de gijzelnemers alle kinderen op de vijfde dag vrij te laten. Ook één leerkracht werd toen vrijgelaten. De overige vier leerkrachten bleven gegijzeld.

Beelden van de schoolgijzeling verschenen op nationale en internationale televisie. Rondom de school hadden zich veel journalisten en cameraploegen verzameld en de gijzeling kreeg veel aandacht in lokale en landelijke kranten en dagbladen. Vanuit de politiek was ook veel aandacht voor de gijzeling ontstaan.

1.3 Afloop

Na twintig dagen kwam de schoolgijzeling tot een abrupt eind. Tijdens de gijzeling was het schoolgebouw omsingeld door politie-eenheden en mariniers van de Bijzondere Bijstandseenheid van de krijgsmacht. Op 11 juni om 5 uur 's ochtends bestormden ze met pantserwagens het gebouw. De gijzelnemers gaven zich zonder geweld over en de laatste gegijzelde leerkrachten werden bevrijd. Bij de actie kwamen geen mensen om het leven. Diezelfde dag werd ook de treinkaping bij De Punt beëindigd. Bij die kaping kwamen twee gegijzelden en zes kapers om het leven.

1.4 Tijdlijn

De gijzeling voltrok zich in de maanden mei en juni in 1977. Ook daarna hebben zich nog belangrijke gebeurtenissen voltrokken. Op de volgende pagina zijn deze gebeurtenissen inzichtelijk gemaakt op een tijdlijn. Verderop in de handreiking zullen de latere gebeurtenissen van verdere toelichting worden voorzien.

1.5 Belangrijkste informatie

- De schoolgijzeling in Bovensmilde begon op 23 mei 1977. Ongeveer 100 kinderen en 5 leerkrachten werden gegijzeld door 4 gijzelnemers van Molukse afkomst.
- Op de vijfde dag werden alle kinderen en één leerkracht vrijgelaten. Op de laatste, twintigste dag, werden de overige 4 leerkrachten vrijgelaten.
- De gijzeling werd door ingrijpen van mariniers beëindigd. Er vielen geen gewonden of doden.

Figuur 2: Tijdlijn schoolgijzeling Bovensmilde

Ervaringen van de schoolgijzeling

Deel II. Ervaringen van de schoolgijzeling

De schoolgijzeling heeft veel indruk gemaakt op de aanwezige kinderen en leerkrachten. Ook maakte de gijzeling veel indruk op de gemeenschap van Bovensmilde en daarbuiten. In dit deel zal worden stilgestaan bij de ervaringen naar aanleiding van de schoolgijzeling. Hoewel het overgrote deel van de getroffen en de gijzeling als negatief heeft ervaren, hoeft dat niet voor iedereen te gelden op alle aspecten. Iedere individuele ervaring kan verschillen. In dit deel, maar ook in het volgende, zal daarom vaak worden gesproken van 'sommigen', 'een minderheid', of 'een groot deel'. Steeds is het belangrijk te beseffen dat daar andere ervaringen tegenover staan.

Er valt onderscheid te maken tussen verschillende groepen getroffen, namelijk:

- **Schoolkinderen:** in het schoolgebouw waren ruim 100 kinderen aanwezig. Het grootste deel van deze kinderen is vijf dagen gegijzeld geweest in de school.
- **Schoolkinderen van Molukse afkomst:** bij aanvang van de gijzeling was een aantal kinderen van Molukse afkomst aanwezig in de school. Zij moesten kort na het begin van de gijzeling het schoolgebouw verlaten.
- **Leraren:** tijdens de gijzeling waren 5 leraren aanwezig op de school. Eén van hen werd op de vijfde dag van de gijzeling vrijgelaten. De andere 4 leraren bleven tot het einde gegijzeld.
- **Naasten:** de familieleden en vrienden die de gijzeling van buitenaf hebben meegemaakt. Onder naasten worden ook latere (ex)partners en kinderen verstaan: zij hebben de gijzeling (doorgaans) niet zelf meegemaakt, maar wel de gevolgen gevoeld via hun getroffen partner of ouder. Er kan dus een onderscheid worden gemaakt tussen naasten van toen (ouders, broers, zussen) en naasten van nu (partners, kinderen).
- **Omwonenden:** naast de basisschool waar de gijzeling plaatsvond woonden volwassenen en kinderen die de gijzeling ook van dichtbij hebben meegemaakt.

Hoewel er een onderscheid tussen deze groepen is te maken, is het belangrijk te beseffen dat individuele ervaringen – ook binnen deze groepen – sterk uiteen kunnen lopen. Daar zal in dit deel verder bij worden stilgestaan. Voorop staat echter dat het grootste deel van de getroffen, maar liefst 71% (zoals bleek uit het onderzoek *De stilte achteraf*) de gijzeling als (zeer) negatief heeft ervaren.

Dit deel bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Ervaringen en omstandigheden in de school
2. Ervaringen direct na de gijzeling
3. Zwijgcultuur
4. De school na de gijzeling
5. Belangrijkste informatie

2.1 Ervaringen en omstandigheden in de school

De school in Bovensmilde was een kleine basisschool met slechts een paar klaslokalen. Rond 9 uur 's ochtends zaten de kinderen van de school in hun klaslokalen in de kring, waarmee iedere maandagochtend de week werd begonnen. Op dat moment kwamen de gijzelnemers binnen, gewapend en sommigen gekleed in militaire kleding. Zij gaven aan dat alle kinderen en leerkrachten zich moesten verzamelen in de aula. In de aula werden de Molukse kinderen van hun klasgenootjes weggehaald en vrijgelaten.

Gedurende de gijzeling waren alle ramen van de school afgeplakt met kranten. Hierdoor kregen de gegijzelden weinig mee van wat er zich buiten afspeelde. Ook was er voor de gegijzelden geen mogelijkheid tot contact met de buitenwereld. De school was omsingeld door de politie, mariniers en een crisisteam. Dit crisisteam was voortdurend in onderhandeling met de gijzelnemers.

Tijdens de gijzeling mochten de leerlingen en leerkrachten niet zelf de lokalen verlaten om bijvoorbeeld naar het toilet te gaan. Dit mocht alleen onder gewapende begeleiding van de gijzelnemers. Ook het wassen gebeurde onder gewapende begeleiding, waarbij de gijzelnemers op kleine afstand in dezelfde ruimte stonden. Voor veel jonge kinderen voelde dit bedreigend en als een inbreuk op hun privacy.

Door de afgeplakte ramen werd het erg warm, de toiletten werden vies en de algemene hygiëne verslechterde. Mensen sliepen slecht en de weerstand nam af. Uiteindelijk werden veel kinderen ziek. Mogelijk was er sprake van een virus.

De situatie in de school werd door velen als angstig en spannend ervaren. Op een gegeven moment dreigden gijzelnemers een handgranaat tussen de kinderen te gooien. Ook heeft een gijzelnemer een ongeladen pistool op leerlingen gericht en, bij wijze van grap, de trekker overgehaald. Hoewel er soms mogelijkheid was tot afleiding, zoals het kijken van een tekenfilm, heerste er vooral veel onzekerheid. Sommige gijzelnemers waren vriendelijker richting de kinderen dan andere gijzelnemers. Zo gaven een aantal getroffenen aan dat één

gijzelnemer zorgde voor het welzijn van de kinderen en voor sommigen kinderliedjes zong, terwijl een andere gijzelnemer juist eerder geneigd was tot het dreigen met geweld. Dit heeft ervoor gezorgd dat kinderen uiteenlopende ervaringen hebben gehad.

“Er had maar weinig hoeven te gebeuren of er was echt wat gebeurd. Die spanning voel je. Die vrijdag, volgens mij was het de laatste nacht, hebben wij luchtbedden gekregen. Toen dacht ik, we zijn er voorlopig nog niet uit. Want als je nachten op de grond ligt en je krijgt een luchtbed, dan zit je hier nog wel even. En ook naar de wc gaan ging onder begeleiding van zo iemand [een gijzelnemer]. Je voelt gewoon dat het niet oké is en dat het een benarde situatie is.

~ getroffen schoolgijzeling

De gegijzelde leraren maakten de gijzeling op een andere manier mee. Tijdens de gijzeling probeerden zij met de gijzelnemers te praten en te onderhandelen om ervoor te zorgen dat de kinderen niets zou overkomen. Een aantal oud-leraren ervoer tijdens de gijzeling een groot gevoel van verantwoordelijkheid voor het welzijn van de kinderen, wat zorgde voor een sterk gevoel van onderlinge saamhorigheid. Ook speelden er onder de leraren sterke gevoelens van onmacht. Zo hadden de leraren met elkaar besproken wat ze konden doen als er een handgranaat werd gegooid.

Tijdens de gijzeling verzamelden zich veel ongeruste ouders van kinderen rondom de school. De emoties liepen onder andere op door de bekendheid van eerdere gijzelings door Molukkers in 1970 en 1975. De ouders mochten van de politie niet te dicht bij de school komen en moesten van een afstand toekijken. Gevoelens van machteloosheid en zorgen om het welzijn van hun kind maakten dat een aantal ouders de school wilden bestormen. Zij werden tegengehouden door de autoriteiten.

Ook voor omwonenden was de schoolgijzeling indrukwekkend. Zij maakten de gijzeling van dichtbij mee en waren getuige van alle gebeurtenissen en de emoties in en rondom de school.

2.2 Ervaringen direct na de gijzeling

Op de vierde en vijfde dag werden alle kinderen vrijgelaten. Een aantal kinderen werd eerst opgenomen in het ziekenhuis om te herstellen van hun ziekte en vermoeidheid. Kinderen die niet in het ziekenhuis werden opgenomen mochten naar huis. Veel getroffenen ervoeren hun thuiskomst als een warm welkom en geven aan dat blijdschap over de terugkeer overheerste in de gezinnen.

Na de vrijlating werden de kinderen medisch en psychisch onderzocht. Dit werd gecoördineerd door het CBOG (Centrale Beleids- en Ondersteuningsgroep nazorg van ex-gegijzelden), dat een jaar eerder in 1976 was opgericht. Het CBOG zette hiervoor huisartsen, psychologen, maatschappelijk werkers en (kinder)psychiaters in. In dit nazorgtraject werden de kinderen en hun ouders begeleid door de maatschappelijk werkers. Hoewel er berichten zijn dat hulpverleners in het dorp aanwezig waren, geeft het grootste deel van de getroffenen aan dat zij niet of nauwelijks steun hebben ervaren en geen hulpverleners hebben gezien in Bovensmilde.

In de periode 1977-1979 is wetenschappelijk onderzoek verricht naar de gezondheid en behoeften van de slachtoffers van gijzelingen. Deze kinderen zijn toen echter uit het onderzoek gehouden door de overheid, omdat men de kinderen niet te veel wilde belasten en onrust vreesde.

De schoolkinderen van Molukse afkomst kregen een eigen opvangprogramma met psychologische en didactische hulpverlening.

“Je was toch maar een kind, zeiden mensen om mij heen. En kinderen zijn flexibel.

~ getroffene schoolgijzeling

Getroffenen kijken met gemengde gevoelens terug op de periode na de gijzeling. Ongeveer de helft van de getroffenen geeft in onderzoek aan dat zij in de nasleep van de gijzeling angst, stress en onbegrip hebben ervaren, evenals boosheid en miskenning. Een klein deel ervoer de nasleep als een periode van saamhorigheid. Over het algemeen ervoeren de getroffenen geen of nauwelijks steun. De steun die wél werd ervaren kwam vanuit het gezin, en ook bij de leraren vonden enkele getroffen kinderen steun.

Door de gijzeling veranderde de sfeer in Bovensmilde. Hoewel de Molukse wijk aan de rand van het dorp lag was er vóór de gebeurtenissen goed contact tussen Nederlandse en Molukse inwoners. Na de gijzeling werd door veel inwoners wantrouwen en een gespannen sfeer ervaren, wat soms leidde tot discussies en opstootjes. Dit had ook te maken met het feit dat de Molukse gijzelnemers zelf uit Bovensmilde kwamen. Ook waren er nog een tijd politieagenten en ME'ers

aanwezig in Bovensmilde (met name rondom de school), waardoor het voor sommigen als een 'oorlogsgebied' aanvoelde. Op sommige plekken was ook nog prikkeldraad aangelegd.

Maar er waren ook pogingen tot toenadering. Vijftien Molukse inwoners hebben een brief gestuurd naar de ouders van de gegijzelde kinderen om hun medeleven te betuigen en in gesprek te gaan.

2.3 Zwijgcultuur

In veel getroffen gezinnen werd na de gebeurtenissen weinig gesproken over de gijzeling. Naar verluid zouden sommige ouders van de kinderen zijn geïnstrueerd niet te veel over de gijzeling te praten, te doen alsof alles normaal was en de gebeurtenissen te beschouwen als een uit de hand gelopen schoolreisje. Dit had veelal te maken met overheidsadvies. Deze cultuur van zwijgen vond niet alleen plaats in gezinnen. Ook op school en in de bredere gemeenschap van Bovensmilde werd er weinig gesproken over de gijzeling en de gevolgen. Veel getroffenen nemen het overheidsinstanties kwalijk dat de zwijgcultuur destijds niet werd opgebroken. Toch gold dit niet voor iedereen. Er waren ook gezinnen waar wel opener werd gepraat over de gijzeling.

“Niet over praten was het beste, zeiden ze.

~ getroffene schoolgijzeling

Vanuit professioneel oogpunt werd er in de jaren 70 en 80 ook anders gekeken naar de psychische gevolgen van ingrijpende gebeurtenissen dan nu wordt gedaan. De diagnose PTSS (posttraumatische stressstoornis) bestond nog niet en dit droeg bij aan een cultuur waarin het minder gebruikelijk was om over ingrijpende gebeurtenissen te praten. De diagnose PTSS werd pas in 1980, drie jaar na de gijzeling, officieel opgenomen in de *Diagnostic and Statistical Manual for Mental Disorders* (DSM).

2.4 De school na de gijzeling

Na de gijzeling is de school niet meer in gebruik geweest. Veel kinderen en ouders wilden niet meer terug naar het schoolgebouw vanwege de heftige ervaringen daar. Bovendien was de school ook beschadigd geraakt door de inval van de mariniers met pantserwagens. De leerlingen kregen daarom in de periode na de gijzeling les in steeds wisselende schoolgebouwen en noodlokalen in Bovensmilde en in Assen. Deze wisselingen van schoollocatie, in combinatie met de aanwezigheid van militairen in de omgeving, was voor veel kinderen spannend en indrukwekkend. De oude school werd afgebroken en het terrein bleef jaren onbebouwd.

“**Dat was de centrale gedachte, we moeten weer gewoon door. Niet alleen in ons belang, ook in het belang van de kinderen, proberen de gang van zaken weer terug te vinden zoals het was vóór de gijzeling.**

~ oud-leraar schoolgijzeling

2.5 Belangrijkste informatie

- Tijdens de gijzeling heerste in de school onder de gegijzelden een angstige en gespannen sfeer. De ramen waren met kranten afgeplakt, er is bedreigd met geweld en de omstandigheden waren slecht.
- Na de gijzeling mochten de kinderen naar huis. Sommigen werden medisch en psychisch onderzocht en moesten naar het ziekenhuis. Slechts weinig getroffen en hebben daadwerkelijk hulpverleners in Bovensmilde gezien.
- In veel gezinnen en in Bovensmilde heerste over het algemeen een zwijgcultuur. Er werd weinig gepraat over de gebeurtenissen. Dit hadden overheidsinstanties geadviseerd. Dat maakte dat kinderen zich weinig gesteund voelden.
- Na de gijzeling was de sfeer in de gemeenschap gespannen. Er waren opstootjes tussen Nederlandse en Molukse inwoners. De kinderen gingen naar een andere, afgesloten school onder gewapende beveiliging van militairen. Dit maakte deze periode voor veel kinderen onveilig en dreigend.

De gevolgen van de schoolgijzeling

Deel III.

De gevolgen van de schoolgijzeling

“ Ik merk de gevolgen van de gijzeling nog elke dag. De gijzeling kan me nog steeds aangrijpen. Ze noemen het PTSS. Gedachten aan de gijzeling zorgen voor spanning. 's Nachts slaap ik niet goed, waardoor ik overdag erg moe ben. En soms vliegt het me aan op mijn werk en voel ik me zo slecht dat ik naar huis moet.

Ik ben hier vaker voor naar artsen geweest. Maar ik heb het gevoel dat ze soms niet weten wat ze met me aan moeten, ook al heb ik al zo vaak mijn verhaal moeten uitleggen. Ze schrijven wel eens iets voor, maar het helpt niet. En soms lijkt het alsof sommige collega's – niet allemaal natuurlijk – niet goed begrijpen waar mijn klachten vandaan komen. Het lijkt alsof ze soms denken: stel je niet aan.

Ik sleep mezelf vaak door de dag heen, omdat ik mijn baan niet wil verliezen. Het zou mij echt helpen als mijn collega's en leidinggevenden zouden begrijpen waar het vandaan komt. Als ze me vroegen wat me zou helpen. Ik hoop dat men gaat begrijpen wat de gijzeling jaren later met iemand kan doen.

Bovenstaand verhaal is afkomstig van een voormalig gegijzelde leerling. De persoon gaf toestemming om het verhaal in de handreiking te plaatsen. De persoon hoopt hiermee te laten zien dat ruimte en begrip voor klachten rondom de gijzeling belangrijk zijn. Het verhaal laat zien hoe de schoolgijzeling tientallen jaren later nog invloed kan hebben op het dagelijks leven. Iedere getroffene ervaart de gevolgen op een eigen manier.

In het vorige deel is ingegaan op de verschillende manieren waarop de getroffen en de gijzeling hebben ervaren. Ook is al aandacht besteed aan de directe ervaringen na de gebeurtenis, zoals de zwijgcultuur en eerste reacties vanuit overheidsinstanties. In dit hoofdstuk staat de psychosociale weerslag van de gijzeling centraal. We besteden aandacht aan hoe de gijzeling het mentaal en sociaal welzijn van de getroffen en heeft beïnvloed, en hoe posttraumatische klachten op hun beurt werk en relaties later in het leven beïnvloeden. Informatie hierover is afkomstig uit het onderzoek *De stilte achteraf* (2025). Daarnaast is er aandacht voor de verschillende manieren waarop de gijzeling in het bewustzijn van de gemeenschap en samenleving voortleeft, door herdenkingen, monumenten en aandacht in de media. Ook wordt stilgestaan bij de financiële tegemoetkoming die vanuit de overheid kwam.

Dit deel bestaat uit de volgende onderdelen:

1. De psychische gevolgen van de gijzeling
2. Weerslag van de zwijgcultuur
3. Weerslag op het latere leven
4. Gevolgen voor naasten
5. Gebrek aan erkenning
6. Tegemoetkoming
7. Monument en herdenking
8. Initiatieven vanuit getroffen en
9. Aandacht voor de gijzeling (in de media)
10. Belangrijkste informatie

3.1 De psychische gevolgen van de gijzeling

Ingrijpende gebeurtenissen, zoals de schoolgijzeling, kunnen weerslag hebben op degenen die het hebben meegemaakt. Getroffen en kunnen bijvoorbeeld last hebben van nachtmerries, hyperaltheid of moeite hebben met het reguleren van emoties. Dit wordt gezien als een normale menselijke reactie. Bij de meeste mensen verdwijnen deze klachten na enkele weken. Sommigen kunnen echter blijvende klachten overhouden. Over de gevolgen van ingrijpende gebeurtenissen en PTSS is meer te lezen in de proloog aan het begin van deze handreiking.

De meeste getroffen en vonden de gijzeling spannend, eng en bedreigend. Ook voelden veel mensen onbegrip en boosheid over wat er gebeurde. De dreiging van wapens en het opblazen van de school bracht veel onzekerheid met zich mee. Sommigen wisten niet of ze het zouden overleven of wanneer het zou eindigen.

Uit het onderzoek *De stilte achteraf* uit 2025 is gebleken dat ongeveer een kwart van de geïnterviewde getroffen en vermoedelijk kwalificeert voor de diagnose (C)PTSS (met 'C' wordt verwezen naar complexe PTSS). Dit geeft aan dat de gijzeling voor sommigen een traumatiserende ervaring was. Deze getroffen en rapporteren verschillende symptomen, zoals herbelevingen, nachtmerries of vermijding van de traumatische herinnering. Ook hebben sommigen moeite met hun emoties onder controle houden en het aangaan en onderhouden van sociale relaties.

“Ik ben veel meer op mijn hoede. Ik stap nooit ontspannen een ruimte in. Ik ben altijd aan het focussen; waar kan ik eruit? Het is nooit ontspannen, het is een ‘way of life’ geworden. Ik doe het ongemerkt, maar ik ben er altijd mee bezig.

~ getroffen e schoolgijzeling

Het ervaren gebrek aan controle en veiligheid tijdens de gijzeling heeft er voor sommigen voor gezorgd dat zij in hun latere leven een sterke drang naar regie en controle voelen. Situaties waar zij geen controle over hebben kunnen als belastend en beladen worden ervaren. Dit kan bijvoorbeeld betrekking hebben op het reizen met het openbaar vervoer of het bezoeken van Bovensmilde (voor degenen die verhuisd zijn). Het zien van beelden van de gijzeling of het horen van de leus ‘Van Agt, wij willen leven’ is voor sommigen onverdraaglijk. Ook kunnen gevoelens van spanning en angst op willekeurige momenten de kop opsteken, zoals onder de douche, tijdens een ontmoeting op werk of in een onverwachte situatie op straat.

De (continue) spanning die sommige getroffen en rapporteren kan gepaard gaan met fysieke (stress)klachten zoals spierspanningen, slaapproblemen, griepachtige klachten, fysieke en mentale uitputting en somberheid. Soms raken getroffen en verslaafd aan middelen die helpen hun negatieve emoties te dempen. Niet iedereen ervaart de bovengenoemde klachten. Het gaat om uiteenlopende uitingen waarop psychotrauma zich kan manifesteren. Het gevolg van dergelijke klachten kan ertoe leiden dat getroffen en hun werk niet goed kunnen uitoefenen of arbeidsongeschikt raken.

“ **Soms kwamen mensen met spanningsklachten bij mij. Zij hadden bijvoorbeeld last van hun nek of hoofdpijn. Later vertelden mensen dan terloops dat ze ook gegijzeld waren geweest. Die verbanden worden soms pas later duidelijk.**

~ fysiotherapeut

Iets minder dan de helft van de getroffensten heeft professionele hulp gekregen voor psychische klachten door de gijzeling, zoals traumagerichte psychotherapie. Een ander deel, weer iets minder dan de helft, heeft geen behoefte gehad aan professionele hulp. De overige kleine minderheid had wel behoefte aan professionele hulp maar kon deze niet vinden of heeft deze niet gezocht.

De getroffensten die hulp hebben gekregen geven grotendeels aan dat dit hen heeft geholpen, bijvoorbeeld bij het praten over de traumatische gebeurtenissen, het omgaan met PTSS-klachten en het verminderen van boosheid en haatgevoelens. Een klein aantal getroffensten geeft aan dat de professionele hulp hen niet heeft geholpen. Dit kwam bijvoorbeeld doordat hulpverleners niet goed wisten hoe ze moesten omgaan met mensen met gijzelervaringen.

“ **Enerzijds doordat de hulpverlening niet goed wist hoe hiermee om te gaan, anderzijds door mijn eigen wantrouwen.**

~ getroffen schoolgijzeling

Overigens betekent een succesvolle (effectieve) behandeling niet dat alle klachten zomaar over zijn. Ook na behandeling kunnen getroffensten nog aanzienlijke restklachten ervaren. Daarnaast kan een deel na verloop van tijd te maken krijgen met terugval, waarbij PTSS opnieuw de kop op steekt. De vrees voor terugval kan mensen beangstigen.

3.2 Weerslag op het latere leven

Voor veel getroffensten vormt de schoolgijzeling nog altijd een pijnlijke herinnering. Sommigen hebben daar langdurige klachten aan over gehouden die ook invloed hebben gehad op latere ontwikkelingen en gebeurtenissen in het leven, zoals in het onderhouden van relaties of het functioneren op werk. De mate waarin de gijzeling daar invloed op heeft gehad is niet altijd even duidelijk. Veel getroffensten laten weten dat het hen onduidelijk is in hoeverre de gijzeling invloed heeft gehad op het verloop van hun latere leven, zoals levenskeuzes, carrièrekansen

en levensgeluk. Deze onzekerheid wordt ook als lastig ervaren. Het heeft voor getroffensten voor vragen gezorgd op het gebied van betekenisgeving en identiteit.

“ **Was ik een ander mens geweest zonder deze gebeurtenis?**

~ getroffen schoolgijzeling

Na het voltooien van de basisschool volgde voor getroffensten het voortgezet onderwijs. Sommige getroffensten wilden het schoolleven zo snel mogelijk achter zich laten. Sinds de gijzeling vonden zij het lastig om geconcentreerd en gemotiveerd te blijven voor schoolwerk. Anderen liepen tijdens hun vervolgstudie tegen deze problemen aan en hadden bijvoorbeeld moeite met het starten of afronden van een vervolgstudie. Dit gold overigens niet voor iedereen. Sommige getroffensten kijken terug op een fijne school- en studietijd.

Na de schooltijd brak een nieuwe periode aan waarin mensen bijvoorbeeld een partner ontmoetten of een baan vonden. Het leren kennen van een partner was voor sommigen ook een keerpunt en kon een bron van steun zijn. Anderen geven aan dat ze juist moeite hadden met het aangaan van relaties en dat de gijzeling het vermogen tot vertrouwen en hechten had beschadigd. Dit kon bijvoorbeeld ook doorsijpelen in hun rol als ouder, waarin ze veel bezorgdheid ervoeren over de veiligheid van hun kinderen. Sommigen voelen zich schuldig dat ze niet de ouder voor hun kind hebben kunnen zijn, zoals ze eigenlijk hadden gehoopt.

De gevolgen van de gijzeling zijn voor sommigen ook voelbaar in het werkzame leven. Door vermoeidheid of andere klachten kunnen sommige getroffensten hun werk moeilijker uitvoeren. Ze ervaren moeite met bepaalde situaties, zoals werken in donkere of gesloten ruimtes. Dit maakt het niet mogelijk alle beroepen of bepaalde werkzaamheden uit te voeren. Ook geven sommigen aan dat ze moeite hebben met het vertrouwen van anderen en daardoor bijvoorbeeld in werkconflicten zijn beland.

“ **Die [gijzeling, red.] heeft een hele hoop stuk gemaakt. Ikzelf indirect door mijn gedrag. Als de gijzeling er niet was geweest, dan had ik nu een andere baan gehad. Dat durf ik wel te zeggen.**

~ getroffen schoolgijzeling

Collega's en leidinggevenden reageren wisselend op de behoeften van getroffen. Sommigen ervaren bijvoorbeeld weinig begrip wanneer zij om een ander rooster of aanpassing van het werk vragen, terwijl collega's en leidinggevenden bij anderen juist ruimte en begrip tonen. Dit laatste zorgt ervoor dat mensen zich meer gesteund voelen en draagt bij aan beter functioneren op het werk en meer werkplezier.

Toch zien sommige getroffen ook een positief effect van de gijzeling op hun leven. De gebeurtenissen worden gezien als een inspiratiebron en sommige getroffen voelen zich geroepen om zich bijvoorbeeld in te zetten voor kwetsbare kinderen. Ook hebben de gemeenschappelijke ervaringen gezorgd voor verbondenheid met lotgenoten. Anderen geven aan dat zij zich, door de (gevolgen van de) schoolgijzeling te overwinnen, krachtiger voelen.

“ Ik heb ontdekt dat ik heel sterk ben.

~ getroffen schoolgijzeling

3.3 Weerslag van de zwijgcultuur

De zwijgcultuur, besproken in het vorige deel, had destijds weerslag op veel getroffen maar had ook gevolgen voor de langere termijn. Het gebrek aan ruimte om over de gijzeling te praten heeft er bij sommigen toe geleid dat zij ook op latere leeftijd weinig ruimte hebben ervaren om het onderwerp bespreekbaar te maken, of het lastig vonden om er woorden aan te geven. Het overheidsadvies om niet te praten over de gebeurtenissen werd door sommigen ook als een vertrouwensbreuk ervaren: zij kregen het gevoel dat hun ervaringen niet werden geloofd of niet belangrijk waren. Doordat zij er nooit over mochten praten, of hebben kunnen praten, kan het voor sommigen nog steeds lastig zijn om het onderwerp bespreekbaar te maken. Dit kan de verwerking van traumatische gebeurtenissen belemmeren.

3.4 Gevolgen voor naasten

Voor naasten, zoals familieleden en vrienden, waren de gevolgen van de gijzeling ook voelbaar. Voor naasten van toen maakte de schoolgijzeling veel indruk. Zij wisten niet wanneer hun kind, broertje of zusje weer terug zou keren. Er heerste thuis vaak flinke spanning. De dagen van de gijzeling stonden in het teken van wachten, hopen en het inwinnen van informatie. Ouders stonden bij de school te wachten en sommigen waren zelfs bereid om de school te bestormen. De bevrijding van de kinderen kwam dan ook als een grote opluchting.

“ Natuurlijk heeft het mij toen getroffen, maar we zijn nu veertig jaar verder en je leven gaat door.

~ ouder van getroffen

Hoewel de meeste naasten van gegijzelden geen last meer ondervinden van de gijzeling van hun kind, broertje of zusje, ervaren sommige ouders nog wel last. Zij vonden het lastig te zien hoe de gijzeling hun kind had getroffen en probeerden er voor hun kind te zijn. De eigen gevoelens schoven daarbij naar de achtergrond. Sommige naasten vinden het moeilijk om de persoonlijke gevoelens over de gijzeling aan anderen toe te geven. Zij beschouwen hun eigen ervaringen als ondergeschikt aan die van de gegijzelden. In sommige gevallen heeft de gijzeling geleid tot verstoorde gezinsverhoudingen die tot op de dag van vandaag doorwerken, waardoor contact eerder stress oplevert dan steun biedt.

Voor de partners van getroffen, de naasten van nu, geven aan dat de gijzeling nog een rol speelt in hun leven. Na het verlaten van het ouderlijk huis en het aangaan van relaties waren het vaak deze partners die het dichtst bij de gegijzelden kwamen te staan. Voor sommige partners werd al vroeg duidelijk dat hun geliefde de gijzeling niet volledig had verwerkt. Zij merkten klachten op zoals verminderde energie, aanhoudende alertheid, maar bijvoorbeeld ook moeite met autoriteit of het onderhouden van sociale relaties.

“ Het is ingewikkeld samen te leven met een zeer getraumatiseerd mens... stemmingswisselingen, somberheid en psychoses maken het [samenleven] intens lastig.

~ partner van getroffen

Vaak wordt opgemerkt door partners en kinderen van gegijzelden dat wanneer de gijzelingsdatum nadert, negatieve emoties zoals prikkelbaarheid, verdriet of onrust de kop opsteken. Soms vinden naasten het lastig om hun partner of ouder zo te zien en gunnen zij hun een leven zonder klachten. Ook kunnen familieleden andere verwachtingen hebben over hoe er wordt gepraat: voor sommigen kan het frustrerend zijn dat hun getroffen ouder of partner weinig over gevoelens en ervaringen wil praten. Sommige kinderen van getroffenen zien dat hun ouder gebukt gaat onder de gijzeling en nog veel last ondervindt. Als kind is het soms confronterend om te realiseren dat je eigenlijk niet weet hoe het is om een volledig gezonde ouder te hebben. Dit kan ook weerslag hebben op de relatie tussen ouder en kind. Dagelijkse dingen, zoals een potje voetbal, worden daardoor lastig. Toch geven ook veel partners en kinderen aan dat de gijzeling onderdeel is van hun leven en relatie, maar dat dit doorgaans niet als problematisch wordt ervaren. Getroffenen kunnen bijvoorbeeld ook veel steun vinden in hun werk of bij vrienden en weten er thuis met naasten goed over te praten.

“**Wat wij heel lang hebben gedaan is de schoolgijzeling herdenken. Dat doen we met z’n tweetjes, of met de kinderen.**

~ partner van getroffene

Desondanks geeft het grootste deel van de naasten aan over het algemeen tevreden te zijn met hun leven en geen steun nodig te hebben. Het grootste deel geeft ook aan dat zij geen moeite hebben om over de gebeurtenissen te praten.

3.5 Gebrek aan steun en erkenning

Veel getroffenen geven aan dat zij in de nasleep van de gijzeling onvoldoende steun en erkenning hebben ervaren. In eerste instantie had dat betrekking op de beperkt beschikbare en gebrekkige nazorg. Hoewel er in Bovensmilde psychosociale hulp aanwezig was, kwam deze nauwelijks op gang, bijvoorbeeld omdat ouders vonden dat het niet nodig was.

Anderen kregen wel hulp aangeboden, maar vonden deze onvoldoende afgestemd op hun behoeften als kind. Het gevoel niet terecht te kunnen bij of begrepen te worden door hulpverleners heeft bij sommige getroffenen het gevoel versterkt dat hun ervaringen en leed als kind niet werden erkend. Een ander punt van kritiek richting de overheid en hulpverleners was dat ouders onvoldoende begeleiding kregen voor zichzelf en om hun kinderen te ondersteunen. Zij vinden dat de overheid in de aanloop naar en in de nasleep van de gijzeling niet goed heeft gehandeld. Bovenaan staat het gevoel dat de overheid de ernst van de gijzeling onvoldoende naar buiten heeft gebracht. Ook getroffenen die zelf weinig negatieve gevolgen van de gijzeling hebben ervaren, vinden dat de overheid tekort is geschoten. Hoewel getroffenen

doorgaans oog hebben voor de tijd en plaats waarin hetgeen hen overkwam zich afspeelde, en begrip toonden voor de beperkingen in steun en erkenning die daar het gevolg van zijn, neemt dit besef niet weg dat zij zich daardoor onbegrepen en miskend kunnen voelen. Thuis, op school, bij de overheid en deskundigen heerste de overtuiging dat de weerslag van de gijzeling op de kinderen beperkt zou zijn. Hierdoor voelden de voormalig gegijzelde schoolkinderen dat hun leed en klachten niet serieus werden genomen. Op school werd weinig gepraat over de gijzeling.

“**Ach het zijn maar kinderen, als je het er maar niet over hebt, zijn ze het zo weer vergeten. Zeg maar dat het een vervelend schoolreisje was.**

~ getroffene schoolgijzeling

In de hulpverlening die sommige getroffenen op latere leeftijd zochten, spelen deze eerdere ervaringen met onbegrip een grote rol. Het heeft tot wantrouwen richting hulpverleners en -instanties geleid. Door anderen werd de latere hulpverlening als een waardevolle steun ervaren. Het liet zien dat er ook mensen waren die wél luisterden naar hun ervaringen. Het krijgen van een officiële diagnose, zoals PTSS, werd door enkelen ook als helpend ervaren. Het gaf niet alleen erkenning, maar ook herkenning. Het gaf woorden en een verklaring aan negatieve gedachten en emoties die zij jarenlang ervoeren.

“**Dat leed wordt totaal onderschat door onze overheid en instanties. Dat doet mij zeer en raakt mij persoonlijk.**

~ getroffene schoolgijzeling

Sommigen houden de Nederlandse overheid medeverantwoordelijk voor de rol die ze heeft gespeeld in de slechte behandeling van de Molukse gemeenschap. Zij zien de manier waarop de toenmalige Nederlandse overheid de Molukse gemeenschap behandelde als een voedingsbodem voor de gijzelingsactie. Een groot deel van de getroffenen zag daarom graag publieke excuses vanuit de overheid. In juni 2026 heeft premier Rob Jetten namens de Nederlandse regering excuses aangeboden voor de behandeling van de eerste generatie Molukkers die in Nederland aankwam. Een deel van de voormalig gegijzelden omarmt deze excuses, terwijl een ander deel zich hierdoor niet gezien voelt.

Een aantal getroffenen koestert de wens om de gijzeling meer onder de aandacht te brengen in de Nederlandse samenleving. Zij vinden dat de gevolgen voor de getroffenen onvoldoende aandacht krijgen. Sommigen vinden ook dat het onvoldoende plek heeft verworven in het collectieve geheugen en ervaren dit als een gemiste kans: de gijzeling werpt licht op een belangrijk, vaak onderbelicht deel van het koloniale verleden van Nederland. Zij vinden het

ook belangrijk dat er aandacht is voor de Molukse zaak. Maar ook is er een groep die boos en wantrouwig is tegenover de Molukse gemeenschap. Volgens hen heeft deze gemeenschap te weinig gedaan om de daden van de gijzelnemers te veroordelen. Voor andere getroffen en is de gijzeling verleden tijd. Het is niet langer relevant en het ophalen van herinneringen helpt niet. Zij kijken liever vooruit.

Een deel van de getroffen en neemt het de gemeente Bovensmilde (nu: gemeente Midden-Drenthe) ook kwalijk dat er na de gijzeling geen initiatief werd genomen tot het verwerken of herdenken van de gijzeling, bijvoorbeeld in de vorm van een monument of jaarlijkse herdenking. De initiatieven moesten vanuit de getroffen en zelf komen.

De meeste getroffen en geven aan dat ze niet gebaat denken te zijn bij contact of verzoening met de gijzelnemers. Voor enkelen was dit contact er wel in de loop der jaren. Dit contact hielp de getroffen en bij het uitspreken wat de gijzeling met hen had gedaan. Ook excuses van de gijzelnemers hielpen sommigen met de verwerking van de gijzeling.

Ook hebben veel getroffen en geen behoefte aan excuses vanuit de Molukse gemeenschap; sommigen geven aan de Molukse gemeenschap niet verantwoordelijk te houden voor de gijzeling. Voor anderen zijn er vanuit de Molukse gemeenschap al voldoende excuses aangeboden. Er zijn ook getroffen en die wel excuses wensen en nog steeds boos zijn over de houding van een deel van de Molukse gemeenschap. Velen uit de Molukse gemeenschap keurden de gijzeling af, terwijl anderen begrip toonden voor de motieven van de gijzelnemers. Andere getroffen en vonden dat de Molukse acties onvoldoende expliciet werden veroordeeld. Voor deze getroffen en roepen verwijzingen naar de strijd voor een onafhankelijke Molukse staat vaak nog altijd veel pijn op, omdat zij deze strijd zien als de aanleiding voor de gijzeling en hun voortdurende leed.

3.6 Tegemoetkoming

Op advies van het CBOG (Centrale Beleids- en Ondersteuningsgroep nazorg van ex-gegijzelden) keerde de Nederlandse regering op 19 juli 1977 een zogeheten onverplichte financiële tegemoetkoming uit aan de gegijzelden. De leerkrachten kregen een tegemoetkoming van 3.000 gulden en de kinderen kregen een tegemoetkoming van 1.000 gulden. Veel getroffen en geven aan dat de tegemoetkoming als een afkoopsom vanuit de Nederlandse regering wordt gezien. Een minderheid geeft aan de tegemoetkoming wel te waarderen en ook voldoende steun na de gijzeling te hebben ervaren. Nog steeds leeft onder sommige getroffen en de wens voor een grotere financiële tegemoetkoming voor gemiste kansen en de gevolgen in het latere leven. Zij geven aan dat de gijzeling hun gezin destijds in financiële problemen bracht. In de jaren daarna hebben zij naar eigen zeggen veel zorgkosten zelf moeten dragen, minder kansen gehad op opleiding, ontwikkeling en beter betaalde arbeid, en vaker te maken gehad met

ziekteverzuim of arbeidsuitval. Als gevolg daarvan hebben zij minder pensioen kunnen opbouwen. Dit alles heeft niet alleen hen maar ook partner en eventuele kinderen benadeeld. Anderen geven aan hier geen behoefte aan te hebben en voldoende erkenning te hebben ervaren. In het onderzoek *De stilte achteraf* (2025) is aanbevolen te verkennen wat overheden kunnen betekenen voor getroffen en. De overheid heeft dit onderzocht en geconcludeerd in reactie op het onderzoek dat er geen aparte financiële regeling zal worden getroffen. Een aanvraag om een financiële tegemoetkoming bij het Schadefonds Geweldsmisdrijven, op grond van de bestaande wettelijke regeling, zal gelet op de wettelijke verjaringstermijn, slechts in beperkte mate kansrijk zijn. Voor sommige getroffen en blijft dit een gevoelig onderwerp.

3.7 Herdenking en herinnering

Op 14 maart 2007 werd de stichting *De school van Bovensmilde* opgericht, bedoeld om getroffen en elkaar te laten helpen met de verwerking. De eerste herdenkingsbijeenkomst van de gijzeling vond op 23 juni 2007 plaats. Sommige getroffen en gaven aan behoefte te hebben aan een gedenkplaats, terwijl anderen bang waren dat een monument oude wonden zou openhalen en voor meer spanning tussen de Nederlandse en Molukse gemeenschappen in Bovensmilde zou zorgen.

“ **Het kan zo zijn dat de gebeurtenis van vroeger vandaag de dag nog steeds aanwezig voelt, omdat de twee gemeenschappen naast elkaar leven.**

~ behandelaar GGZ

Op eigen initiatief van de inwoners van Bovensmilde werden in 2013 twee monumenten op de voormalige plek van de school gebouwd. De monumenten hebben een verschillende betekenis. Het ene monument betreft een mozaïeken bank waarop staat ‘Wij willen samenleven’. De mozaïeksteentjes zijn door de getroffen en zelf gelegd, samen met dorpsbewoners uit de beide gemeenschappen. Voor sommigen was het proces van het maken van dit monument een lastig maar ook mooi moment van verbinding. Het andere monument is een sokkel met een Tahuri (een traditioneel Moluks blaasinstrument, gemaakt van een zeeschelp) en een Tifa (een traditionele Molukse trommel). Dit monument is een eerbetoon aan de eerste generatie Molukkers in Bovensmilde.

Na enkele jaren is het mozaïeken monument echter in verval geraakt, wat door getroffen en als pijnlijk werd ervaren. Sommigen nemen het de gemeente kwalijk dat zij niet voor het onderhoud hebben gezorgd en ervaren dit als kwetsend. De gemeente, het ministerie en experts hebben onderzocht hoe het monument hersteld kon worden. In 2021 is een start

gemaakt met het opknappen van het monument. De overheid heeft later nog een financiële bijdrage geleverd om het monument (tijdelijk) toekomstbestendiger te maken. In 2026 is, in overleg met de initiatiefnemers van het bestaande monument, besloten dat er op de plek van dit monument een nieuw monument komt, voortbouwend op wat er is. Hoe dit eruit gaat zien, wordt samen met getroffen, omwonenden, een kunstenaar en de gemeente bepaald.

“ **Het monument is helaas stuk. Dat is doodzonde. Het [herdenken] verdient iets moois, wat lange tijd standhoudt en recht doet aan iedereen.**

~ naaste van getroffene

3.8 Initiatieven vanuit getroffen

Een deel van de getroffen is zelf overgegaan tot herstelinitiatieven door lotgenotencontacten, herdenkingen, het monument en verbindende activiteiten met de Molukse gemeenschap op te zetten. Dit is voor hen belangrijk geweest in het doorbreken van het zwijgen en het verkrijgen van de regie over het eigen verhaal. Het heeft geleid tot onderling begrip voor elkaars pijn en voor sommigen daardoor ook tot de verwerking van traumaklachten. Sommige getroffen hebben er waardevolle relaties aan over gehouden en putten steun uit lotgenotencontact.

3.9 Aandacht voor de gijzeling (in de media)

De schoolgijzeling in Bovensmilde heeft vanaf de eerste dag al aandacht gekregen in nationale en internationale media (zie hiervoor Deel I). In de afgelopen jaren is er echter hernieuwde aandacht voor de gijzeling gekomen, bijvoorbeeld in krantenartikelen, documentaires en nieuwsuitzendingen. Deze hernieuwde aandacht heeft te maken met Kamervragen die in 2022 werden gesteld. Dit leidde uiteindelijk tot de oprichting van project EOGB (Erkenning en Ondersteuning Getroffenen Bovensmilde) in 2024 en het onderzoek *De stilte achteraf* dat door ARQ Kenniscentrum Impact van Rampen en Crises in 2025 werd gepubliceerd (en waar deze handreiking op is gebaseerd). Sindsdien zijn er verschillende activiteiten ondernomen, zowel vanuit het project als op initiatief van getroffen. In de bijlage van dit document zijn twee afbeeldingen opgenomen die illustreren wat er in de afgelopen jaren is ondernomen vanuit overheids- en burgerinitiatieven rondom de schoolgijzeling.

Sinds de excuses namens de Nederlandse regering aan de Molukse gemeenschap in juni 2026 zijn er verschillende nieuwsitems en -interviews verschenen, zoals bij WNL Vandaag (22 juni 2026) en NPO Radio 1 (23 juni 2026). Daarvóór waren er ook al getroffen in het

nieuws die vertelden over hun strijd om erkenning, zoals in het Dagblad van het Noorden (22 september 2025), bij RTV Drenthe (28 september 2025) en bij RTL (14 juni 2026). Ook verscheen er in 2024 al een boek van getroffene Laurà Gerards, getiteld *Belanda*. Een overzicht van recente documentaires, boeken en interviews is te vinden aan het eind van deze handreiking onder 'Lees- en kijktips'.

De nieuwe aandacht in de media kan oude herinneringen oprakelen. Voor sommigen kunnen dit pijnlijke herinneringen zijn waar lang niet over is gepraat. Niet iedereen is blij met de aandacht die de gijzeling krijgt; het kan zo zijn dat de weergegeven ervaring van de gijzeling in de media bijvoorbeeld niet overeenkomt met hoe iemand dat zelf heeft beleefd. Sommige getroffen laten de gijzeling liever voor wat het is en in het verleden.

In 2027 is het 50 jaar geleden dat de schoolgijzeling in Bovensmilde en treinkaping bij De Punt plaatsvonden. Naar verwachting zal er dan ook hernieuwde aandacht voor de gebeurtenissen zijn.

3.10 Belangrijkste informatie

- Ongeveer een kwart van de getroffen heeft klachten die kwalificeren voor de diagnose PTSS en heeft bijvoorbeeld nog last van nachtmerries en angstklachten.
- Sommige getroffen hebben chronisch last van psychische, lichamelijke en sociale klachten als gevolg van de gijzeling.
- Voor getroffen kunnen situaties waarin zij weinig controle hebben of waarin er onverwachte dingen gebeuren gevoelig zijn.
- In het latere leven kan de gijzeling impact gehad hebben op het werkende en sociale leven van getroffen. Sommigen hebben bijvoorbeeld moeite met het uitoefenen van een beroep of het aangaan en onderhouden van relaties.
- Ook voor naasten heeft de gijzeling gevolgen gehad. Ouders, broers of zussen zagen hoe hun geliefde last ondervond van de gijzeling. Voor naasten van nu, zoals partners en kinderen, hebben de gevolgen van de gijzeling weerslag op hun relaties met de getroffene.
- Veel getroffen hebben in de nasleep van de gijzeling een gebrek aan steun en erkenning ervaren.
- Op 23 juni 2007 vond de eerste herdenkingsbijeenkomst plaats. In 2013 werd een monument ter nagedachtenis aan de gijzeling onthuld. Beide waren eigen initiatieven van de getroffen.
- De laatste jaren is er hernieuwde aandacht voor de schoolgijzeling in verschillende media.

Omgaan met getroffenen van de schoolgijzeling

Deel IV. Omgaan met getroffenen van de schoolgijzeling

Respectvol en begripvol contact kan voor getroffenen van veel betekenis zijn. In dit vierde en laatste deel van de handreiking wordt aandacht besteed aan de manieren waarop je als professional binnen en buiten de zorg gepast over de gebeurtenissen kunt praten en wat aandachtspunten kunnen zijn die te maken hebben met de ervaringen van de getroffenen.

4.1 Handvatten en tips voor een goed gesprek

Onderstaand worden een aantal handvatten en tips gegeven voor een begripvolle omgang met getroffenen. Deze handvatten zijn geen stelregels of richtlijnen, maar dienen eerder als suggesties of gespreksstarters te worden gezien: ze kunnen de relatie en communicatie op weg helpen.

Vraag of de getroffene ervoor open staat om over de gijzeling te praten

Veel getroffenen zijn het niet gewend om over de gebeurtenissen te praten, of vinden het belastend en onprettig. Anderen daarentegen praten gemakkelijk over de schoolgijzeling. Het kan lastig zijn aan te voelen of een getroffene hier wel of niet voor open staat. Om te voorkomen dat de behoefte om er wel of niet over te praten wordt miskend, kan het daarom praktisch zijn om zelf te vragen of iemand wel of niet over zijn of haar ervaringen wil praten. Dat kan een vraag zijn zoals: 'Voelt u zich op uw gemak om over de schoolgijzeling te praten?' of 'Vindt u het prettig om aandacht te besteden aan de schoolgijzeling?' Het is belangrijk om tijd en ruimte te bieden voor het onderwerp en er niet te snel aan voorbij te gaan, als de getroffene aangeeft hierover te willen praten. Pas op met het bagatelliseren van de ervaringen van getroffenen ('Het is al zo lang geleden') en erken juist dat na lange tijd emotionele reacties nog begrijpelijk zijn.

Stel de individuele ervaring voorop

Getroffenen hebben de schoolgijzeling op uiteenlopende wijze ervaren. De één ondervindt er nog veel last van, terwijl de ander misschien bijna niet meer terugdenkt aan de gebeurtenis. Hoewel mensen hetzelfde kunnen meemaken, kan ieder individu hier verschillend op reageren. Stel daarom de individuele ervaring voorop en geef getroffenen de ruimte in eigen woorden te vertellen hoe zij de gijzeling en de gevolgen daarvan hebben beleefd. Maak het niet minder belangrijk of ernstig dan het in werkelijkheid is, neem het serieus en geef ook geen waardeoordeel over iemands verhaal. Vraag naar wat iemand heeft ervaren en bespreek samen wat gewenste vervolgstappen kunnen zijn en wat het einddoel van de getroffene is: voor sommigen kan dit om klachtenvermindering gaan, terwijl anderen bijvoorbeeld graag weer op een normale manier aan het werk gaan. Dat kan met een vraag zoals: 'Wat is voor jou/u een wenselijk doel om naartoe te werken?'

Vraag naar de gezinssituatie

In ieder gezin werd anders gereageerd op de gijzeling. In sommige gezinnen werd er niet tot nauwelijks over gepraat, terwijl andere gezinnen meer openheid kenden. Ook kan de typisch 'nuchtere' Drentse houding een rol hebben gespeeld in de mate waarin er over de gijzeling werd gepraat. De eerste reactie thuis en in de directe sociale kringen is voor veel getroffenen belangrijk geweest. Voor sommigen vormde dit al het eerste gemis van erkenning. Als zorgverlener kun je vragen of iemand ruimte heeft ervaren in zijn of haar leven, om voldoende over de gijzeling te praten.

Ook is het belangrijk om oog te hebben voor de gezinssituatie van nu. Verbroken of verwaterde (familie)relaties kunnen bijvoorbeeld te maken hebben gehad met de gevolgen van de gijzeling en het gemis aan steun en begrip toen en nu. Dit kan voor sommige getroffenen nog een gevoelig punt zijn.

Neem de beleving op jonge leeftijd serieus

Tijdens de gijzeling was ongeveer één derde van de leerlingen tussen de 5 en 8 jaar oud, twee derde van de leerlingen was tussen de 9 en 12 jaar oud. Het idee was dat jonge kinderen niet zouden beseffen hoe ernstig de gijzeling was of, als zij er wel last van hadden, snel zouden herstellen. Inmiddels is bekend dat kinderen op jonge leeftijd juist kwetsbaar zijn en nu, op latere leeftijd, is duidelijk geworden dat veel getroffenen zich de gijzeling nog goed kunnen herinneren. Geloofwaardigheid richting de beleving als kind kan daarom voor sommigen al een vorm van erkenning zijn, die in het verleden is gemist. Het uitspreken van besef dat kinderen kwetsbaarder zijn dan volwassenen kan getroffenen helpen.

Wees duidelijk, transparant en kom afspraken na

Hoewel transparante en eerlijke zorg en dienstverlening voor iedereen natuurlijk prettig is, kan dit voor getroffenen van de schoolgijzeling extra gevoelig liggen. Sommigen hebben in de nasleep van de gijzeling negatieve ervaringen opgedaan met hulpverleners en overheidsinstanties. Lange wachttijden, onduidelijke procedures of het abrupt eindigen van contact en ondersteuning heeft er bij sommigen voor gezorgd dat zij zich niet voldoende serieus voel(d)en genomen. In gesprekken met hulpverleners botsten zij bijvoorbeeld op onbegrip of stapten hulpverleners te snel over de weerslag van de gijzeling heen. Ten gevolge daarvan hebben sommige getroffenen zich wantrouwend opgesteld en ervaren zij een drempel bij het zoeken van hulp, zelfs bij ernstige mentale klachten.

Het helpt getroffenen wanneer u helder bent over wat zij kunnen verwachten (bijvoorbeeld wanneer zij weer contact kunnen opnemen, wanneer zij een uitslag kunnen verwachten, hoe het (zorg)proces in zijn werk gaat). Het creëren van de juiste en realistische verwachtingen is daarbij belangrijk. Als (zorg)professional ben je soms gebonden aan bepaalde taken of regels, terwijl je misschien wel meer voor een getroffene wil betekenen. Dit kan bijvoorbeeld ook gelden voor medewerkers van het UWV, die soms niet meer kunnen betekenen dan dat regelingen toestaan. Het kan helpend zijn om dit op een duidelijke maar empathische manier over te brengen.

Wees altijd helder over afspraken, transparant over het proces en kom gemaakte afspraken altijd na. Een overvloed aan e-mails of papieren, zonder de juiste bewegwijzering, kan voor getroffenen bijvoorbeeld lastig zijn.

“ **We zijn bang dat we weer even worden geholpen, en dan laten ook jullie ons weer vallen en staan we er weer alleen voor.**

~ getroffene schoolgijzeling

Ook kan het helpen om uit te vragen of iemand al eerdere ervaringen heeft met hulpverleners of de eigen instantie, en hoe die ervaringen waren. Hoewel sommige getroffenen misschien niet eerder zorg of ondersteuning zullen hebben gezocht, zullen anderen wel al eerdere ervaringen met hulpverleners en -instanties hebben gehad. Vraag ook wat iemand nodig heeft van jou als hulpverlener.

Hoewel dit per getroffene kan verschillen, kunnen in het gesprek met getroffenen een aantal zaken als *do's* en *don'ts* worden beschouwd:

Vraag of vertel wel:

- ✓ Voelt u zich op uw gemak om over de gijzeling te praten?
- ✓ Wat betekent de gijzeling vandaag nog voor u?
- ✓ Waar loopt u nu tegenaan?
- ✓ Mag ik vragen hoe er vroeger thuis met de gijzeling werd omgegaan?
- ✓ Wat kan ik voor u betekenen? Waar heeft u behoefte aan?

Vraag of vertel niet:

- ✗ Het is al zo lang geleden.
- ✗ Gelukkig is het goed afgelopen.
- ✗ Maar u was toen nog zo jong.
- ✗ Heeft u wel een diagnose?

Houd rekening met mogelijke 'triggers'

De schoolgijzeling heeft op veel getroffenen diepe indruk gemaakt. Daardoor doen sommige zaken hen nog steeds denken aan de schoolgijzeling. Sommigen vinden het bijvoorbeeld nog steeds lastig om in donkere ruimtes te zijn, omdat dit hen doet terugdenken aan de school waarvan de ramen waren afgeplakt met kranten. Een overvliegende helikopter kan bijvoorbeeld doen denken aan de politie- en nieuwshelikopters die ten tijde van de gijzeling overvlogen. Voor anderen zijn het mensen met een Moluks uiterlijk of wat donkerdere huidskleur die hen ongewild herinneren aan de gijzelnemers. Hierbij geven zij nadrukkelijk aan dat dit niets met de personen in kwestie te maken hoeft te hebben.

Ook kan het goed zijn om bewust te zijn van de tijd van het jaar. Voor sommigen kunnen de maanden mei en juni beladen zijn omdat dit de maanden van de schoolgijzeling waren. Dit kan ervoor zorgen dat getroffenen extra gespannen zijn. Ook vragen naar of aandringen op verzoening kan voor sommige getroffenen aanvoelen als ongewenste druk. In het contact kan het goed zijn om je bewust te zijn van mogelijke triggers. Als de getroffene hier last van ondervindt, vraag hier dan naar en biedt bijvoorbeeld de mogelijkheid aan om even uit de ruimte te gaan of een pauze in te lassen.

Hoewel dit voor iedere getroffene anders is, kunnen mogelijke triggers onder andere zijn:

- Donkere, gesloten ruimtes;
- Overvliegende helikopters of langsrijdende politieauto's;
- Militairen of politieagenten met wapens;
- De dagen rondom de gijzeling (in de maanden mei en juni);
- Herdenkingen die (in)direct te maken hebben met de gijzeling of Molukse acties;
- Excuses, erkenning of tegemoetkomingsregelingen voor andere groepen getroffenen.

Het is belangrijk de getroffene ruimte te bieden om aan te geven wat voor hem of haar triggers zijn. Door hier aandacht voor te hebben, kunnen triggers vermeden worden. Stel bijvoorbeeld vragen als 'Is er iets wat voor jou wel of juist helemaal niet prettig is?' of 'Kan ik iets doen om het jou comfortabeler te maken?'

Dit is anders binnen de context van een traumabehandeling, waar het oprakelen van de gebeurtenis juist belangrijk kan zijn. Voor zorgprofessionals die traumabehandeling geven kan het voor de getroffene fijn zijn om aan te geven waarom je de herinnering wilt 'triggeren' en hoe je dit zo comfortabel mogelijk kan doen.

Kijk ook naar de levensloop na de gijzeling

Inmiddels vond de gijzeling bijna 50 jaar geleden plaats en hebben getroffenen in hun leven dus ook veel andere dingen meegemaakt. Naast dat de gijzeling invloed kan hebben gehad op levensgebeurtenissen (zoals een scheiding of het verlies van een baan), kunnen deze gebeurtenissen zelf ook weerslag hebben gehad op het welzijn van het individu. De betekenis van de gijzeling kan ook door deze levensgebeurtenissen beïnvloed worden. Het kan getroffenen helpen om ook oog te hebben voor deze bredere context.

Appendix A – Steun- en zorgaanbod voor getroffen

Voor getroffen van ingrijpende gebeurtenissen, zoals de schoolgijzeling in Bovensmilde, is er inmiddels een divers steun- en zorgaanbod. Voor sommigen gaat dit om specialistische traumazorg, terwijl anderen gebaat zijn bij ondersteuning van maatschappelijk werk of lotgenotencontact. In deze appendix wordt inzichtelijk gemaakt waar getroffen onder andere terecht kunnen en welke steunpunten en zorgregelingen er voor hen beschikbaar zijn.

Per voorjaar 2027 is er een steunpunt waar getroffen en hun naasten terecht kunnen voor hulp en begeleiding. Totdat het steunpunt er is, kunt u contact opnemen met het speciale contactpunt van ARQ via 088 33 05 399. Bereikbaar op werkdagen van 13:00–17:00 uur.

De gemeente en de projectgroep Erkenning en Ondersteuning Getroffen Bovensmilde (EOGB) organiseren lotgenotenbijeenkomsten. Tijdens de bijeenkomsten is er ruimte om ervaringen met elkaar te delen, naar elkaar te luisteren en elkaar vragen te stellen in een open en veilige sfeer.

Bij signalen van trauma-gerelateerde klachten kunnen getroffen contact opnemen met hun huisarts voor doorverwijzing. Dan start een traject van diagnostiek om vast te stellen welke klachten spelen en welke hulp passend is. In geval van de diagnose PTSS is specialistische zorg voorhanden. Het steunpunt kan helpen meedenken met de verwijzing.

Daarnaast kan ook Slachtofferhulp Nederland steun bieden. Zij bieden gratis juridische, praktische en emotionele ondersteuning aan slachtoffers.

Tenslotte kan de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) van de gemeente nog als een hulpbron dienen. Via de Wmo kunnen gemeenten ondersteuning bieden bij mensen thuis die daar behoefte aan hebben.

Appendix B – Begrippen en bronnen

In deze appendix worden de belangrijkste begrippen die in de handreiking voorbij zijn gekomen nader toegelicht. Vervolgens is een lijst met geraadpleegde bronnen te vinden.

Begrippenlijst

CBOG

Afkorting voor Centrale Beleids- en Ondersteuningsgroep nazorg van ex-gegijzelden. Het CBOG werd in 1976 opgericht en was een overheidscommissie die als taak had om psychosociale hulp aan ex-gegijzelden te coördineren.

Crisisteam

Toen de gijzeling begon werd door het ministerie van Justitie een crisisteam opgericht. Dit team bestond uit premier Den Uyl, minister van Justitie Van Agt en minister van Binnenlandse Zaken De Gaay Fortman.

Dries van Agt

Van 19 december 1977 tot 4 november 1982 was Dries van Agt de minister-president van Nederland. Tijdens de schoolgijzeling was Van Agt de minister van Justitie. Tijdens de gijzeling werd door de gijzelnemers een beroep op hem gedaan door de kinderen uit het schoolraam zijn naam te laten roepen.

KNIL

Afkorting voor het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger. Veel Molukkers hebben in het KNIL gediend om tegen de Japanse strijdkrachten te vechten. In 1951 werden de Molukse KNIL-militairen naar Nederland overgebracht met de verwachting van tijdelijke opvang. Echter werden zij uit dienst ontslagen en kwamen ze terecht in geïsoleerde woonoorden.

Mariniers (of: Bijzondere Bijstandseenheid Mariniers)

Een speciale eenheid van het Korps Mariniers, een onderdeel van de Nederlandse Krijgsmacht. Deze eenheid was gespecialiseerd in anti-terrorismebestrijding en gijzelingsoperaties.

ME

Afkorting voor de Mobiele Eenheid. De ME is een speciale eenheid binnen de politie, ook wel oproerpolitie genoemd, die de taak heeft verstoringen van de openbare orde te voorkomen of te bestrijden. Bij de gijzeling werd de ME ingezet.

Ministerie van Justitie

Het ministerie dat verantwoordelijk is voor de rechtsorde- en handhaving. De Molukse gijzelnemers deden een beroep op het ministerie omdat zij hen verantwoordelijk achtten voor de gevangenneming van 21 Molukse Nederlanders.

Molukken

Met de Molukken wordt verwezen naar een eilandengroep die nu onderdeel uitmaakt van Indonesië, en vroeger onderdeel was van voormalig Nederlands-Indië.

Molukse wijk

Toen de Molukkers in Nederland aankwamen werden zij gehuisvest in kazernes, voormalige werk-kampen, voormalig concentratiekamp Vught en doorgangskamp Westerbork. De Nederlandse overheid liet vanaf 1960 speciale Molukse wijken bouwen omdat de leefomstandigheden in de zogenoemde woonoorden slecht waren en het verblijf van de Molukkers langer duurde dan verwacht. In Bovensmilde werd de Molukse wijk in 1969 gebouwd.

Monument

In 2013 werden twee monumenten op de plek van de voormalige school gebouwd. Een mozaïeken bank werd door de getroffen en één sokkel met een Molukse Tahuri en een Tifa werd geplaatst.

PTSS

Afkorting voor posttraumatische stressstoornis. Sinds 1980 bestaat de diagnose die verwijst naar de psychische gevolgen die mensen kunnen ervaren ten gevolge van ingrijpende gebeurtenissen.

RMS

Afkorting voor Republiek Maluku Selatan, oftewel de Republiek der Zuid-Molukken. Op 25 april 1950 werd de RMS uitgeroepen. De RMS had het streven om onafhankelijk te worden van Indonesië, maar werd niet door het land erkend.

Treinkaping 'De Punt'

Op 23 mei 1977, op dezelfde dag als de schoolgijzeling, kaapten acht gewapende mannen en één gewapende vrouw van Molukse afkomst een trein bij De Punt en gijzelden 55 mensen. Ze eisten een onafhankelijke Zuid-Molukse republiek en de vrijlating van 21 Zuid-Molukse gevangenen. Na drie weken beëindigden mariniers de kaping met geweld, waarbij acht mensen (twee gegijzelden en zes kapers) omkwamen.

UWV

Afkorting voor het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen. Het UWV is een Nederlandse overheidsinstelling die uitkeringen verzorgt voor wie tijdelijk of langdurig niet kan werken, zoals de WW, WIA en Ziektewet. Daarnaast helpt het UWV mensen bij het vinden van werk en ziet het toe op een goede uitvoering van de sociale zekerheid.

Geraadpleegde bronnen

- American Psychiatric Association. (2022). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5e editie, rev.).
- Appel, J., *De Lege Plek* (2012, Human Doc). Geraadpleegd op NPO Start.
- Gerards L. (2024). *Belanda* (Palmslag, Groningen).
- Haagen, J., Dijkhuis, R., Herpen, M. van & Buitenhuis, M. (2025). *De Stilte Achteraf: De langetermijn gevolgen van de schoolgijzeling in Bovensmilde (1977)*.
- Hoeboer, C. M., Nava, F., Haagen, J. F. G., Broekman, B. F. P., van der Gaag, R.-J., & Olff, M. (2025). Epidemiology of DSM-5 PTSD and ICD-11 PTSD and complex PTSD in the Netherlands. *Journal of anxiety disorders*, 110, 102963. Article 102963. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2024.102963>
- Rijksoverheid. Antwoorden Kamervragen over de gijzeling in de lagere school in Bovensmilde in 1977 [Internet, 2022]. Beschikbaar op de website van Open Overheid.

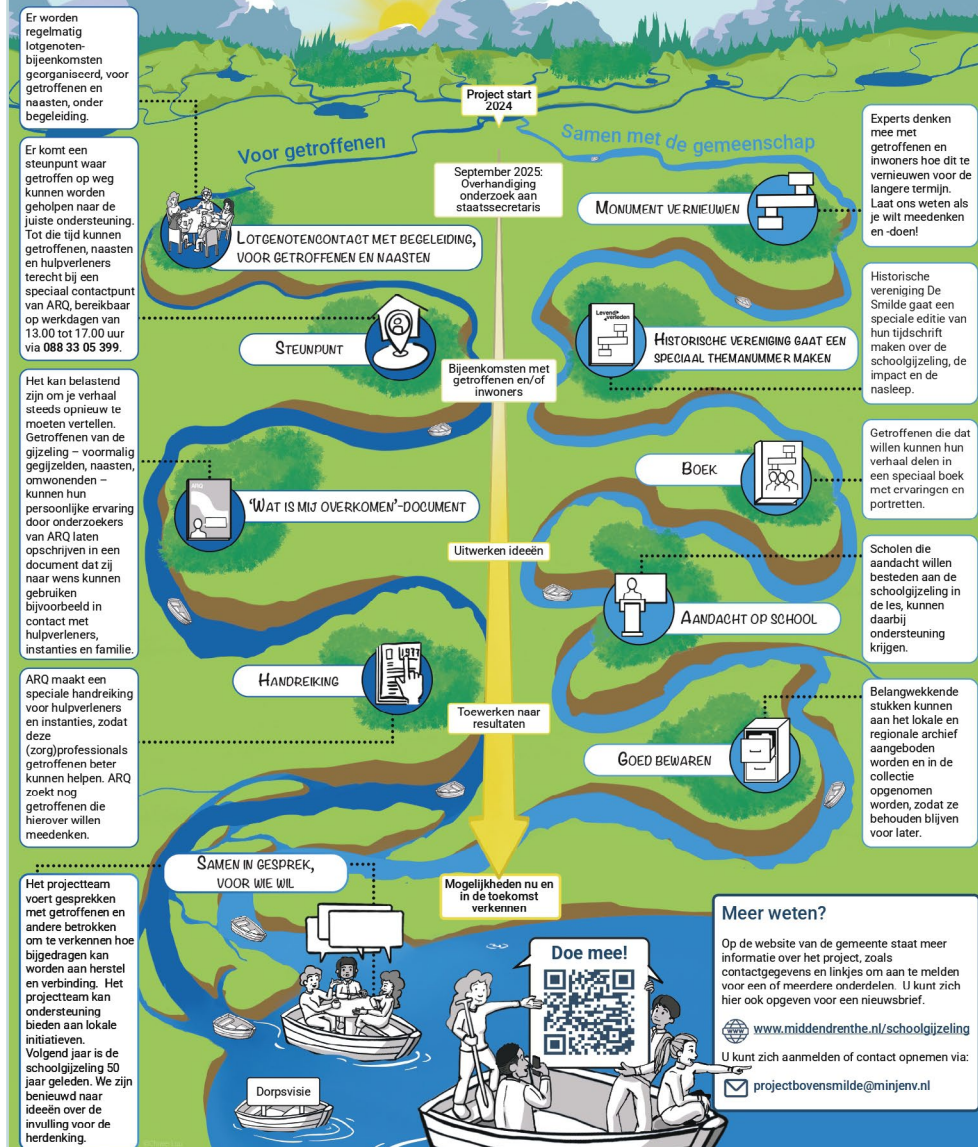
Bijlagen

Erkenning en ondersteuning van getroffen en inwoners Bovensmilde

Wat hebben we samen gedaan?

In mei 1977 werden leerlingen en leraren van de lagere school in Bovensmilde gegijzeld. In 2006 vragen oud-leerlingen hier aandacht voor. Het veld waar de school stond, wordt op initiatief van getroffen en inwoners ingericht en er komt een gedenksteen. In 2022 vragen andere oud-leerlingen aandacht voor de blijvende gevolgen

van de schoolgijzeling. Gemeente en ministeries gaan hiermee aan de slag. Er wordt onderzoek gedaan door traumaexperts van ARQ en er worden tal van gesprekken gevoerd met getroffen en inwoners van Bovensmilde. Op basis daarvan zijn we aan de slag gegaan met de volgende zaken:

Handreiking Schoolgijzeling Bovensmilde 1977

Adviezen aan hulpverleners, professionals en (overheids)instanties bij het erkennen en ondersteunen van getroffen en

Op 23 mei 1977 werd een basisschool in Bovensmilde gegijzeld. Ruim honderd kinderen en vijf leraren werden dagenlang vastgehouden. Na de gijzeling werd in de meeste gezinnen en in het dorp niet gesproken over wat er was gebeurd en over de gevolgen voor de voormalig gegijzelde leerlingen en andere getroffen. Veel getroffen voelden zich destijds onvoldoende gesteund en misten erkenning. Bijna vijftig jaar later heeft een aanzienlijk deel van de getroffen nog altijd last van de schoolgijzeling. Goed en passend contact met hulpverleners, professionals en (overheids)instanties is daarbij van grote betekenis. Tegelijkertijd zijn veel hulpverleners en professionals niet (meer) bekend met de schoolgijzeling, de langetermijngevolgen en de gevoeligheden die kunnen spelen.

Deze handreiking biedt hulpverleners en professionals praktische informatie en handvatten om getroffen zorgvuldig te ondersteunen. Daarbij is er bijzondere aandacht voor erkenning, bejegening, trauma-sensitief communiceren en een persoonsgerichte aanpak. De handreiking is opgesteld in opdracht van het ministerie van Justitie en Veiligheid, in het kader van het erkennings- en hersteltraject EOGB. Zij is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met getroffen, (zorg)professionals en de projectgroep EOGB.